

Studier av lagläsaren Anders Torkelsson i Pixbo och hans släktkrets

Lagläsare Anders Torkelsson i Pixbo: Utredning och familjeöversikt

Karriär

Anders Torkelsson kan inte säkert påvisas ha haft någon lagkunnig ana. Det utesluter naturligtvis inte att det var så. Anders avancerade fort till lagläsare i Älvsborgs och Dalslands län och som sådan var han vida känd och respekterad. Hans karriär varade i rekordlånga 40 år. Sonen och mågen fick också framträdande platser inom den lokala förvaltningen och åtnjöt stor respekt. Nästa och nästnåsta generation var det dock si och så med. Några hedrade släkten genom liknande uppdrag och goda förtjänster som sedan ärvdes, någon hamnade utanför lagen och åter några fick svårt att försörja sig och blev helt utblottade. Vi skall följa de här generationerna genom de bevarade källorna och, där det behövs, rätta och komplettera det som tidigare varit känt.

Anders Torkelsson nämns först i dmbk 1604 16/1. Då var han fullmäktig för en person i Nya Lödöse utan släktsamband med denne och utan nämnd myndighetsbefattning. Det var häradshövding Anders Olsson till Uddetorp som 1604 själv bekräftade den gårdsöverlåtelsen. Andra gången var 14/8 samma år, då han skötte och skaftade en annan gård. Anders Torkelsson var alltså redan 1604 en betrodd man men hade ännu ingen formell befattning. För närmare detaljer får vi hjälp av årslöner i räkenskaperna i j.b. Han var nämligen *fogdetjänare eller fogdekarl* i Askims härad från och med räkenskapsåret 1605 och efterträdde en Asmund Torkelsson som tjänstgjorde som underfogde till och med 1604.

"Skötte och skaftade", "skötte och avhände" eller "gav laga fång" står det i protokollen. Det kunde göras av en trovärdig person i häradet eller en släkting som redan kände till förhållandena eller hade gjort en utredning av dem. Det var en urgammal procedur vid tinget som innebar att köparen vek upp sin mantel (vid *skötet*) och av säljaren fick lite jord där från gården i fråga. Det kallades *fång* och var en symbol för överlåtelsen. Bekräftelsen eller fastebrevet gavs sedan av den som ansvarade för tinget genom skrivelsen *"lagbjudet och lagståndet efter lagen"* eller *"efter lagen tingbjudet och lagståndet"*. Fastebrev gavs av häradshövdingen eller hans ersättare lagläsaren tillsammans med 12 vittnen vid tinget (de 12 nämndemännen) för att förankra beslutet och undvika maktmissbruk. Det heter ofta i protokollen att han *"hemulade"*, alltså gjorde köpet lagligt. Med tid för tre uppbud och väntetid till skafskötningen tog det ofta två år för ett köp att gå igenom för att släktingar skulle hinna att komma med invändningar.

Både Anders och Asmund nämns i dmbk 1604 16/1 men endast Anders samma år 14/8. Asmund fick bara 5 daler för år 1604, motsvarande cirka 4 månaders lön och avgick väl under året. Sedan tog det lite tid innan Anders Torkelsson formellt blev tillsatt. Han fick 1605 som lön under detta sitt första år 3 tunnor malt (*"till försträckning"*). Året därefter fick han 12 daler och kläder och 1607 i stället 4 pund smör och 2 oxar. År 1608 saknas men senast 1609 hade Anders lämnat tjänsten som underfogde och blivit lagläsare. Det året upptas två andra fogdekarlar för 10 daler tillsammans. En av dem var Björn Matsson och en var Måns (=Andersson) i Hulebäck i Råda sn. Nästa år fick Måns 10 daler som ende fogdekarl¹. Efter dessa år finns inga svenska räkenskaper förrän 1619.

Vem var *Asmund Torkelsson*? Inte bror till Anders, då han var en generation äldre. Han nämns som fogdekarl och underfogde i räkenskaperna fr. o. m. 1600. Längder saknas mellan 1590 och 1600, men man finner Asmund i dmbk redan 1594 29/4, då han måste böta för "enfalt hor". Sådant

¹ Se särskilt avsnitt om Måns Andersson.

diskvalificerade inte från dessa tjänster (vid tinget 1595 28/3 tjänstgjorde han som underfogde tillsammans med Olof skrivare, troligen slotts- eller häradsskrivaren Olof Eriksson). Så tidigt som 1581 kan man finna en Asmund omnämnd som underfogde, möjligen han. Under årslöner 1588–90 nämns både en skrivare (10 daler och kläder) och en underfogde (6 daler), tyvärr inte med namn. Det var många fogdetjänare då (8, i 5 häraderna), men ingen av dem har gått att identifiera i Askims härad i brist på patronymika i längderna. Under hans tid varierade lönen men hade allmänt stigit sedan 1590, så att skrivaren år 1601 fick 20 daler och kläder och underfogden 16 daler och nu även kläder. Mycket intressant är en notis från 1601, där det meddelas att Asmund enligt Anders Lennartssons (kommendant på Älvsborgs fästning) befallning under 1600 tjänade 8 daler extra ”*för thet han hafuer waredt offte brukat till Dannemarck på kundskap*”. Han var alltså spion! Tydligt var länderna i konflikt redan då inför det krig som följde 10 år senare. Också under nästa krig förekom spioneri och anklagelser om det: vid tinget 1646 25/2 anmäldes Nils Andersson i Askims Knappegård för att ha hjälpt fienden, men Anders Torkelssons son Erik Pihl kunde vittna om att han spejat i Danmark för Sveriges räkning och förhållit sig trogen mot den svenska kronan. Det har inte gått att hitta Asmunds hemort i skattelängderna. Han kan ha haft kännedom om förhållandena på Hisingen, enär han 1604 21/5 vid Sävedals häradsting tillsammans med Asmund i Viken (=Asmund Persson i Viken Berggegård) vittnade om gårdarna Arendal och Synnered i Tuve socken. Vid vårtinget 1596 lagbjöd Asmund Torkelsson 1/3 i Kannebäcks gård, Frölunda sn, tredje gången.

Man kan jämföra Anders Torkelssons karriär med *Nils Börgessons* i Göteborg för att se hur befordringsgången och tidsfaktorerna kunde se ut: denne började blott 15 år gammal som skrivare hos befallningsmannen Ambjörn Eriksson. Han befordrades till häradsskrivare som han sedan förblev i 16 år. Efter ett mellanspel som proviantmästare under kriget 1611–13 blev han fogde i några häraderna i Västergötland och 1619 även i Askims, Sävedals med flera häraderna. År 1623–24 var han arrendator i flera häraderna och handelsman i Göteborg, för att sedan bli president där. Nils Börgesson hade släktsamband med Erik Pihls hustru Anna Bånge.

Som lagläsare hittas Anders Torkelsson första gången 1609 9/5 tillsammans med häradshövdingen Anders Olsson till Uddetorp, när de skrev under ett pantbrev (detta finns i ordagrann avskrift i dmbk 1655 12/2 och är den enda del av Askims sommaring 1609 som på så sätt är bevarad – det finns även en avskrift av ett mål från vårtinget 1611 12/4 bevarad, införd 1662 10/2). År 1610 strax efter midsommar skrev han under en böteslängd. Det står inte att han var lagläsare då, men han bör ha varit det eftersom underfogdar inte verkade göra det. Sedan hittar vi en underskrift som lagläsare 1611 8/4 gällande en restlängd för 1610. I 1609 års räkenskaper nämns Anders Torkelsson, dels troligen med sitt sigill (svårläst), dels, men mycket intressantare med tanke på härstamningen, i hjonelagslängden där han står i Askims Knappegård med sitt hela namn (både 1609 och 1610) efter en Torkel Andersson, starkt talande för att han var son till denne.

Danmark förklarade Sverige krig 3 maj 1611; Kalmarkriget som varade till 1613. Älvsborg kom under danskt herravälde och återgick till Sverige genom Älvsborgs lösen som betalades till i sex år 1614–19. Under den tiden fördes länsräkenskaperna av Danmark. Men redan på våren 1610 verkade kriget överhängande. Hotet vände upp och ned på livet för folket i Askims och Sävedals härad: de kunde bara lämna ifrån sig en liten del av det årets naturaskatt, då ”*meste parten i Maj månadt af almogen wore sin Kos rymde wndan fienden der wid grentzen*”. Precis ett år senare blev öborna i Styrös socken tvungna att förklara sin trohet mot den danske kungen. Detta dokument finns bevarat. En stor mängd av allmogen var med, och en utförlig jordebok är bifogad. Dessa mycket värdefulla uppgifter finns dock bara för denna lilla del av häradet. Under 1611–19 var det den danska överheten som förde räkenskaperna för Älvsborgs län. De finns bevarade fr. o. m. 1613 och kompletterar personhistorian. Domböcker saknas 1605–18.

År 1611 eller 1612 blev ödesdigert för den unge lagläsaren. Han hade flyttat till Pixbo i Råda socken (enligt ovan efter 1610). Det var ett halvt kronohemman som i likhet med flera andra sådana var lönegårdar för kronans tjänstemän och liksom i Anders Torkelssons fall kunde köpas loss och bli egna skattegårdar. Pixbo härjades kort efter inflyttningen av våld. Gården brann troligen ner till grunden. För själva gården hade han skattefrihet fr. o. m. 1613 för sin tjänst som lagläsare, men för 1611 och 1612 finns inga bevarade jb eller räkenskaper så kanske att han slapp skatten då på grund av våldet (annars behövde den ju inte omnämnas där). Det heter i jb 1613/14 års jordebok och en restlängd till den: "*Brendt af våld, koppar kläde, och thet Redigt husgeråd*". *Koppar och kläde* var ett uttryck för något som fogdar, skrivare och länsmän uppbar i lön av panten som även var en del av uppbörderna av Älvsborgs lösen.

När Askims härad och området däromkring återgick till Sverige tjänstgjorde lagläsaren Anders Torkelsson i den under uppbyggnad varande staden Göteborgs rådhusrätt (officiellt grundad 1621). Den ena gången var enligt rådstuguprotokollet 1619 9/6 tillsammans med ståthållaren på Älvsborg välborne Peder Jöransson som ägde Råda säteri, borgmästare, råd och allmoge, och den andra gången 21 oktober, då han satt med i Göteborgs rådstuga som då leddes av välborne Nils Stjernsköld. Men 1621 25/4 var Nya Lödöse fortfarande en stad, och då var Anders Torkelsson där som lagläsare. Intressant är att NLT nämner Anders 1619 22/3. Han utgav då brev och sigill att till Larmsmässan (10/8) betala in den rest som bönderna i Landvetter hade på kyrkklockans bekostnad, vilken tydligen hade tagits i beslag men nu återlämnats.

Anders Torkelsson höll sitt sista ting i Askims härad den 16 december 1644. Han skrev efter det protokollet en text om att inga ting kunde hållas på grund av kriget. Det måste ha gällt vinter- och sommartingen 1645. Ersättaren som lagläsare Johannes Petræus (även "*Petrejus*") installerades vid det första tinget därefter, 1645 5/11².

Fastigheter

Anders Torkelsson brukade båda halvgårdarna Pixbo och Lilla Kullbäckstorp i Råda socken ända tills han överlät den senare till sin måg Jöns Hansson. Detta slås fast vid tinget 1673 16/6.

I dmbk 1652 30/9 och 1659 11/6 framkommer att Anders Torkelsson tillpantat sig en ren i Kärra, Fässberg sn, av Bryngel Torbjörnsson i Mölndal. Sonen Erik Pihl var nu uppe i rätten, då Olof Bonde i Kärra oaktat en dom 1652 till hans nackdel behandlade renen som sin egen. Bryngel måste ha varit gammal men var nu närvarande. Renen och en del av Pottgården i Kärra hade för 42 år sedan ("den tid Jörgen Långh var ståthållare i pantlänet och de danska innehade Älvsborgs slott") pantats från Tore i Mölndal för 2½ Rdr, och Bryngel 10 år senare till Anders Torkelsson. Denna ren och den på andra sidan åkern användes till att slå hö på (att "höga")³. Olof Bonde förlorade målet och dömdes till de 40 markers bot han ålagts 1652 och att betala Erik Pihl för det hö han tagit där.

I Mölndal fanns i förmögenhetslängden 1715 "Anders Torkelssons i Pixbo kvarn".

² Kriget varade från september 1643 till 13 augusti 1645.

³ Renar hade två syften: att ge utrymme för bruk av de långsmala åkrarna, och att ge hö. De hade därför ett ekonomiskt värde och kunde köpas och säljas, ibland tillsammans med en åker. De kallades under medeltiden spjäll, något som t.ex. nämns 1407 i ett köpebrev gällande "två spjäll och en åker" i Öckerö Nordgård.

Råda säteri sett från Pixbo (något beskuren bild). Denna vy hade väl lagläsaren när han någon gång var hemma mellan alla sina uppdrag i länet. Vid säteriet arbetade senare hans dotterdotters man.
Från nätet: Järnvägmuseet (digitaltmuseum.se)

Födelse

Var föddes Anders Torkelsson? Nätet har olika uppgifter. En säger att han skulle ha varit son till Torkel Svensson i Forsåker, Fässberg sn (=en av fyra skattegårdar, den som senare kom att kallas Norgården). Men det finns inga bevarade källor som visar någon Anders Torkelssons åtkomst till Forsåker eller samband med senare släktingar i den gården. Dessutom stämmer det inte helt ståndsmässigt även om Torkel Svensson var nämndeman. Han hade ett vanligt yrke och fick enligt jtb nedsatt skatt för fraktande av sågat timmer. I stället finns flera ställen som pekar mot Askims Knapegård, där Torkel Andersson nämns 1572–1609 och efter honom Anders Torkelsson 1609 och 1610.

Anders Torkelsson började sin yrkesbana 1604. Han kan då som Nils Börgesson i Göteborg ha varit så ung som 15 år, alltså född senast 1590, men var väl statistiskt sett några år äldre än så. Sonen Eriks födelseår kan sättas till senast ungefär 1624, om han enligt regeln kom med i mtl som 15-åring, men det är svårt att gå efter de summariska mtl⁴: Erik började enligt dmbk som befallningsman 1643, och 1645 ses hans underskrift i mtl första gången. Det är svårt att finna något vigselår för Erik som skulle ge ett ungefärligt födelseår, men troligen var det när han började arbeta. Han hade hustru enligt ett mål i dmbk 1646 25/2. Eriks barns födelseår är också mycket svåra att finna. Man kan gå efter deras vigselår, men de är sällan möjliga att fastställa. Mer om detta finns i avsnittet Pihl. Dottern Karin föddes sannolikt omkring 1605 (se avsnittet om henne och maken Jöns Hansson), vilket skulle ge Anders Torkelsson ett födelseår i spannet 1580/85.

Forskningsvägar till Anders Torkelssons härkomst

Många har funderat över Anders Torkelssons härkomst. Det går att komma längre än hittills men inte till full visshet. Hans släktkrets går också att få fram mycket om, då de här personerna tillhörde tjänstemännen i den lokala förvaltningen och mer än allmogen hamnade i de bevarade

⁴ Anders står i den första mtl som har indelning i kolumner 1640 med en 3: a i kolumnen för söner + drängar, året därefter en 2: a och 1643 en 1: a. Åren 1644 och 1645 saknas familjen som namngiven i mtl, men 1646 står Erik för Pixbo. Mest troligt är att Erik föddes 1620 plus minus några få år.

räkenskaperna. Men ändå blir flera frågor ouppklarade. Det fanns för många Torkel, Gudmund, Måns och Sigrid och för få Sven för att bli riktigt nöjd, kan man säga. Så här kan man dela in sökandet:

A

Vi finner den blivande lagläsaren tidigast nämnd 1604 (16/1 och 14/8) då han var ombudsman vid tingsrätten och skrevs "Anders Torkelsson i Askim". "Askim" kan betyda gården eller socknen. Om det var socknen som avsågs borde det dock ha stått. Askims by hade tre gårdar. En var Knappegården (OGB: frälse Askim 1). Där nämns en Torkel Andersson nästan så långt tillbaka att han kunde ha varit far till lagläsaren (1572–1609 och före honom en Anders 1550–67). Gården ägdes 1569 av "her Giösthaff" (=troligen Gustaf Olsson Stenbock, "brukar här avel", gården enligt rusttjänstlängd 1562 ägd av adelsmannen Johan Åkesson utan annat namn eller skattepersedlar i jb, fr. o. m. 1578 dennes son Arvid).

En Anders Torkelsson kom direkt efter Torkel åren 1609 och 1610, säkerligen vår lagläsare. Även i en mantalslängd från 1599/1600 står Anders Torkelsson för en frälsegård (=Knappegården) i Askims socken. Åren 1611–12 fattas längder, och från 1613 nämns en Björn Jonsson. Anders Torkelsson hade senast från 1613 den halva kronogården Pixbo i Råda socken som löneboställe. I jb 1626 och framåt står det under avkortningar: "*Opå Ofuerheetenes nådige Behagh hafuer Stådtholleren efterlått Lagläsaren Anders Torckillβon fritt ett ½ Cronohem. som han besitter för hans stora Omak som han dageligen på Ofuerheetenes wägnar hafuer*".

Pixbo är en ort som kan ge upphov till funderingar, då det fanns ett Pixbo även i Askim sn. Enligt OGB skall Anders Torkelsson ha ägt Pixbo i Askim sn 1622. Man hänvisar till dmbk 1622. Men i den finns inget därom. I jb nämns 1622 i stället en Nils i Pixbo, och 1635–50 en Lars. OGB måste alltså ha misstagit sig här och sannolikt menat Råda socken. Anders Torkelsson skatteköpte Pixbo efter kungligt beslut 1629 och ägde den sedan själv i livstiden, varefter den gick i arv som avlingegods⁵.

Torkel Andersson verkar inte ha haft någon framstående tjänst i häradet eller socknen men bör i kraft av knape, dvs lågadel, ha varit av något högre stånd än allmogen. Han kan ha varit son till den Anders som nämns före honom 1550–67. Den här knappegården verkar vara ofullständigt utredd jämfört med motsvarande gårdar i Bohuslän. Knaparna fick med tiden en försämrad ställning och många råkade i fattigdom. Man skulle kunna se det så att Anders Torkelsson inte såg någon framtid i att bruka den här lågrälsegården utan i stället valde att satsa på den juridiska banan.

B

Men hur skall man förklara släktnamnet Pihl som sonen Erik tog sig? Det kan ha kommit av den ort där han var född, eller där någon av föräldrarna var född. Men då Erik bör ha varit född ganska långt in på 1600-talet (omkring 1620), kan man inte hitta fadern som boende i frälsegården *Pilegården* i Askim. Visserligen nämns där en Anders 1587–1609 (troligen Nilsson – som nämns som salig i dmbk 1625). Måns Olsson 1610 och framåt, med hustru Kerstin 1622 (KR). Torkel skomakare 1572–83 (jb saknas 1584–86, före honom 1569 en Jon Olsson, även nämnd i jb 1550 och i rusttjänstlängd från 1562). Det är då mycket frestande att säga att Anders var son till Torkel skomakare i Pilegården. Domböckerna säger dock inget om arv där. (En gård med samma namn fanns också på Svenska Hisingen, även den utan känt samband.) Om man alltså utifrån namn och födelsegård kan se Torkel i Pilegården som far till lagläsaren (skomakare och skraddare kunde ha höga befattningar; år 1572 nämns exempelvis en Olof skraddare som fogde på Älvsborg), kan man enligt min mening ännu mer se honom som född i Knappegården. Kanske mest troligt är att sonen Erik Andersson tog sig namnet Pihl efter hemgården Pixbo: den stavades nämligen under ett decennium (1580-talet) i tiondelängder

⁵ Köpt och inte ärvt i börd.

och andra längder "*Pilsbo*". Detta har inte OGB hittat i fråga om Pixbo i Råda socken. Däremot har OGB en notering om denna stavning från 1580 års tiondelängd för Pixbo i Askims socken, med ett utropstecken, troligen för att det inte stämmer med OGB:s tolkning att det kommer av mansnamnet Pik. I jb 1613 heter det åter "*Pildsboda*". Ett intressant faktum är att det i jb 1600 för Askim sn står under kyrkogods: "*Anders i Pilegården eller Pixbo*" med hela skatten, bl.a. smörräntan 3 pund. Under frälsegårdar står Anders i Pilegården utan smörränta (bara malt, konungshästar och lagmanspenning). I jb 1590 samma men Per i Pixbo och Anders i Pilegården. Åtminstone åren 1601–1606 Anders i båda gårdarna.

C

Viktigt i sammanhanget är även att Anders Torkelsson verkar ha haft släktförbindelse med Storegården i Askim, något som skulle kunna förklara sonens namn Erik. Anders lät i tingsprotokollet 1625 13/1 skriva att han deltog i ett mål om den här gården "å egna vägnar – och å Helge, Nils, Maritta och Bengta Eriksbarns vägnar". Samtidigt avhände sig Anders Tordsson och alla hans syskon i "Langås" sin del, tillsammans 1/3 i halva Storegården till Erik och Helge Månssöner. "Langås" har varit omöjligt att lokalisera (vid nätsökning ses bara ett sådant torp i Skallsjö socken, vilket inte går att hitta i jb). Redan i dmbk 1622 17/9 tas en lika stor del upp. En del tillföll Elin Torstensdotter i Storegården och hennes syster Ingrid, vilkas farbroders söner var Erik och Helge Månssöner. År 1624 6/4 fick Erik och Helge hälften och Elin och Ingrid hälften av en arvpart i Storegården efter NN som var mor till tre Sevedsbarn i olika gårdar i Askim och Frölunda. Nästa överlåtelse skedde 1628 18/3, då Anders Reorsson i Hovås avhände sig sin 1/3 i 1/6 i Storegården till Erik Månsson, Helge Månsson, Halvard Toresson och Lars Jonsson. Dessa fyra är Storegårdens samtliga åbor i bl 1621. Elin Torstensdotter i Storegården avhände sig i november 1630 sin arvpart, 1/3 i 1/4, i Hovås gård och en annan 1/3 som hon köpt av Anders Reorsson, till tre personer där. Och 1638 10/12 överlät Kerstin Månssdotter (g.m. Arne Andersson i Pjältered, Askim sn) sin del till bröderna Erik och Helge i Storegården genom byte med deras arvpart i Store Nils gård i Balltorp, Fässberg sn.

Måns nämns i skattelängder 1587–1600. Tord, Jon, Erik och änkan 1599/1600⁶, Erik Månsson 1606–41, Helge Månsson 1616–56 (var över 63 år gammal i mtl 1655). Elin Torstensdotter g.m. Sven, han nämnd endast 1631, hon 1635–52, son Anders Svensson, nämnd fr. o. m. 1653.

En möjlig härstamning är att Torkel i Askim kan ha varit son till den Anders Tordsson i Storegården som nämns i jb 1545–79, länsman under en period (anges inte alla år) och efterträdd som länsman 1580–81 av sonen Måns ibm (1582–83 Erik Bengtsson i Hult, 1587 Per i Hult): den Måns Andersson som nämns utan att betecknas länsman 1582–1601 (var enligt dmbk död 1622 17/9 angående arv). Han hade söner Erik och Helge. Till Storegården hörde en kronoutjord ("*i Storegårds gården*") som räntade 1 pund smör åtminstone 1565–1629. Den kallades Allmänningen, ett namn som jb nämner vissa år, men OGB inte alls. Denna utjord med namnet Allmänningen står i jb 1613–15 för Älvsborgs län under Anders Torkelsson i Pixbo: i marginalen "*laugleseren frijtt*". Förekomsten av namnet Erik i Storegården skulle kunna ses som ett stöd för hypotesen. Härstamningen från Storegården kan i stället ha kommit via kvinnostrådet.

D

Man kan också försöka hitta Anders Torkelssons härstamning genom att studera hans sigill. Det enda bevarade i textdokument som ger det rättvisa är ett från dmbk 1642–43 (AD b.1310), där man även

⁶ I en mantalslängd ("*hielpeskatt*") från år 1600 efter ett regeringsbeslut 1599. Även 1601 nämns en Anders där (förutom Jon, Helge, Erik och Per). Inget av dess år är Torkel kvar, bara i jordeboken och där troligen som vanligt i jb kvarskriften i längden utan att ha bruk. Alltså kan Anders Torkelsson ha nämnts ända från skatteåret 1599/1600.

får se hans handstil som förekommer i många härader under många år (obs att det är ett "i" i Torckilsson, men upplysningsvis kan nämnas att man under 1500-talet ofta skrev "e" som "i"). Han drar ihop A och T i "Torckilßonn", ungefär som i sigillet. Men bilden på gravstenen (nedan) är lika tydlig, och bättre i fråga om inramningen:

Sigillet: Man ser att det står "ATA". Jag tolkar det som "Anders Torkelsson Askim". Man kan också tänka sig att han menade ett dubbelt T som i Anders Torkelsson + Torkel Andersson (fadern), T ihopskrivet och större.

E

Man skulle kunna leta efter lagläsarens förfäder genom hans lön, om den bestod av skattefrihet: han fick 3 tunnor malt 1605 och 4 pund smör och 2 oxar 1607. Det kan vara nedsättning av skatten för hans gård, ett vanligt sätt att avlöna t.ex. länsmän. Malt erlades med en tunna per helgård. Smörräntan varierade mellan 6 och 1 pund per gård. En ox var under en period en av skattepersedlarna för en kronogård men den nämns inte i summan för Askims härad 1606. En ox var också något som förekom som mellanskillnad vid gårdsköp, vilket Anders Torkelsson senare var med om. Men skattemetoden har av flera skäl visat sig omöjlig att använda i syfte att fastställa Anders härkomst.

F

Något som framkom under den senaste delen av den här forskningen och föranledde en förnyad läsning av 40 års domböcker, var en uppgift i Lagmansrätten 1653. Ärendet remitterades dit på grund av svårigheter med utjorden *Kobbejorden under Forsåker, Fässberg sn*. Se nedan under G. I denna källa heter det att fogden Erik Andersson (alltså Anders Torkelssons son Erik Pihl) hade Olof Svenssons i Mölndal hustru som "den närskylta fränkan", en släktlinje som kunde styrkas av nämndemännen och gamla trovärdiga vittnen. Detta brukar betyda någon enstaka generation, alltså kusin, eller syskon till någon förälder. Olof nämns med hustru bland kvarnborna i Mölndal i mtl 1627–57⁷.

Efter dem kommer i mtl sonen Sven Olsson, vilken 1668 börjar kallas Sven *Francke*, ett namn som förekommer i trakten ända sedan 1545 och fanns bland moderna tiders framstående kvarnägare. Sven Francke och hustrun Kerstin nämns i mtl t. o. m. 1691 och brukade en kvarn. En Tore Francke förekommer i mtl fr. o. m. 1696 (änkan i dmbk 1717) och bör ha något släktsamband med Sven. Han ägde 1715 *Långebergskvarnen* i Mölndal. Dessutom då en Börge Francke i *Franckekvarnen* nämnd i dmbk 1717 och att den brukades av en Börge Hansson. Ytterligare en Francke finner man tidigare, i Råda kyrkas räkenskaper. Det är häradskrivaren i Vättle härad 1668 "Mons. Hans Joensson Francke" 1670 26/6 och 1672 (och kanske fadern Joen; salig i KR 1654 angående en gåva). Han är mycket intressant i sammanhanget. Åren 1680 och 1681 finns kvitton av Hans Francke i LR, där det framgår att han var befallningsman i Kinds, Ås, Redvägs och Vedens härader. År 1684 meddelas vid tinget att

⁷ Hon var född ganska exakt 1591/92 genom den åldersbestämning man kan få ut av mtl 1655 och 1657 (maken Olof Svensson var över 63 år i en särskild del av mtl 1655).

befallningsmannen Hans Francke och alla hans syskon 1682 sålt 10 mark smör i Stora Kärrbogården, Fässberg sn, till Torkel Pihl. Jmf det som skrivs nedan om gården under Erik Pihls fastigheter. Torkel köpte samtidigt upp fler delar i denna gård av andra svåridentifierade personer, sammanlagt 35 mark⁸ och en 3/16-part.

I domböckerna finns inget om Olof Svensson förrän 1658. Men då gällde det bara ett missförstånd med sonen Sven Olsson som klarades upp. Inget nämns om Olofs hustru. Möjligen finns något i senare domböcker (i vilka det kan förekomma upplysningar om familjer ända upp till 200 år senare). Så det enda som detta ställe ger är att det fanns en nära släkting i Mölndal och att Erik Pihls anor därigenom ännu säkrare fanns i häradet.

G

Kobbejorden, en utjord i Forsåkers gårde, Fässberg sn

Tvisten om denna lilla kronoutjord på 1 pund smör kan vi forskare nu vara mycket glada för, i motsats till de inblandade. Den är mycket viktig för frågan om lagläsarens eller hans hustrus härstamning, varför den ägnas extra utrymme. OGB har inte hittat något om detta i källorna före 1697. Från häradstinget gick ärendet vidare till lagmansrätten, där det avhandlades 1653 2/9 (dom 24/9). Jorden var avlingejord⁹. Erik Pihl hade inlöst den av de rätta bördemännen och med deras samtycke sålt den till generalkvartermästaren Johan Wernskjöld. Olof Svensson i Mölndal (se ovan under F) klandrade denna försäljning. Nu kommer det fram att jorden tillhört "*Kubbarne*" (1615–18 brukades den av Jon Larsson i Kobbegården), att den enligt nämndemännen var ett arv till gamle *Jon Kubbe* från hans mor, och att den inte kom från Jons hustru *Kerstin Andersdotter*. *Det var från denna Kerstin som Erik Pihls och Olof Svenssons släkt förgrenat sig*. Domen blev att Erik Pihl fick rätt, med lagmansrättens upprådade skäl:

1. Inget säger att jorden var gamle *Jon Kubbes* avlinge, att hans hustru blivit delaktig i den eller att Olof Svensson till följd därav blivit den bördig eller Kerstin Andersdotter blivit arvtagande.
2. Jorden är *Kubbarnas* arv och eget enligt trovärdiga vittnen och kallats *Kobbejorden* av ålder.
3. Olof Svensson hade inte betalat hela summan för gården i rätt tid.
4. Det var troligen andras pengar Olof tänkte inlösa jorden för (hade försökt det vid tinget).
5. Rätta bördemännen hade givit sitt samtycke.
6. Erik Pihl hade sålt jorden, inte som sitt rätta arvegods utan som sitt rätta avlinge sålt den efter att ha inlöst den för sina penningar.
7. Inga protester från någondera parten.
8. Wernskjölds representant Erik Olsson Kommings fullmakt accepterades, om än ofullkomlig.

Vid hösttinget den 3 november kunde Erik Pihl så med stöd av lagmansrätten genomföra affären enligt de sedvanliga häradsrutinerna.

Namnet *Kubbe* är extremt ovanligt. I Askims härads räkenskaper hittas en Nils Kobbe som fogdetjänare 1576–79. I Nya Lödöse nämns Nils i Kobbegården som edgårdsmän 1587 19/8 och när hustrun misshandlats 1589 29/10. Texten kan tolkas som om Nils bodde i staden, men det bör vara samma person båda gångerna och kan finnas släktsamband med Jon ovan. En Påvel Kubbe stämde en tullnär 1587 31/7. I Nylöse levde 1609 "*Lisbeth Pael Kubbes, en fattig änka*" (LR).

Erik Anderson Pihl hade bland sina anor den nämnda Kerstin Andersdotter. Hon var hustru till gamle Jon i Kobbegården i Askims socken. Kobbegården var en gård i själva Askims by och gick periodvis i

⁸ Lika med 1 3/4 pund smörränta, en ganska liten andel.

⁹ Köpejord, men ofta köpt inom slakten utan nära bördsrätt.

skattelängderna bara under namnet Askim. Det är därför svårt att följa den genom åren, men det går. Vi behöver inte ta med alla som bott där, men det kan konstateras att gamle Jon bör ha varit den Jon Jonsson som var död 1597 (KR – och troligen kyrkvård). Den unge Jon var då den Jon Jonsson som nämns i jordeboken 1620 (vilkens hustru Kerstin Nilsdotter vekar ha kommit från Åkered i Frölunda sn och hade många syskon spridda i häradet). Förutom dessa fanns en Jon Larsson (jfb för Älvsborgs län åtminstone 1615–18). I bl 1626 nämns Jon, lille Jon Jonsson, Jon Larsson och Ingegerd. Mycket om Kobbשלäkten finns skrivet i dmbk 1620 9/2, dock inget om Kerstin Andersdotter. Men eftersom hon var gamle Jons hustru bör hon ha varit jämnårig med Anders Torkelssons sannolika far Torkel Andersson och kanske syster till honom (farfars syster till Erik).

Dödsfall

Man har inte kunnat sätta något exakt dödsdatum för lagläsaren. Men sammantaget visar källorna att han måste ha gått ur tiden 1645 eller 1646, sannolikt vid årsskiftet, då man brukade ha bouppteckning och skifte 1–2 månader efter dödsfallet (även om många undantag finns). Enligt dmbk 1666 22/10 skrev han under ett köpebrev 1645, troligen vid tinget 1645 5/11 då det var ett mål som verkar ha gällt detta. Han var säkerligen död 1646 25/2, då vid det tinget hans två barn skiftade gårdarna Pixbo och Lunnegården mellan sig. Välbevarad gravsten nedan.

Den bästa bilden av gravstenen via nätet (Martin Brandts antavlor). Tillverkad 1637, då båda makarna ännu levde: närmare data har inte huggits in i stenen. Det finns starka religiösa symboler, sannolikt för treenigheten, och både mannen och hustrun ger en from framtoning med knäböjande och knäppta händer.

Gravtexten om personerna är skriven liksom i cirkel runt stenen i spiral inåt, bildande två rader:

HER VNDER HVI

LAR EHRlich och FORNEMDH MANS

ANDERS TORKIL
SON FORDOM LAGLÄSARE I ELFSBO
RGS LÆN OC HA
NS K HUSTRO SIGRID SVENS D
HAN AFSOMNADE
IN CHRISTO ANNO 16 DEN
OC HON ANNO 16 DEN

Mannen och hustrun knäböjande under symbol för treenigheten. Oklart föremål framför dem. I hörnen på stenen fyra amoriner. Inneslutet i textavsnittet från Bibeln nedan finns lagläsarens sigill, identiskt med det som användes vid underskrifter i domböckerna.

IOHAN DET 3 CAPIT:
HVAR OC EN SOM TROR
PÅ MIGH SKAL ICKE FÖR
GÅS WTAN FÅ EWIN
NERLIGT LIF
ANNO 1637
SOLI DEO GLORIA

Äktenskap

På nätet hittar man uppgift om två äktenskap, ett med en Ingeborg Gudmundsdotter och ett med en Sigrid Svendsdotter. Under utredning av detta stöter man på nästan ännu större svårigheter än i fråga om Anders Torkelssons egen härstamning: båda dessa påstådda hustrur är lika svåra att få rätt på. Vi får försöka bena upp det så långt det går.

A

Att Anders var gift med en *Sigrid Svendsdotter* är helt säkert. Hennes namn står ju på gravstenen. Hon dog efter stenens år 1637, säkerligen efter 1642: en hustru markeras i mtl utan avbrott 1637–43¹⁰. Anders själv dog endast ett par år efter henne. Det mesta talar för att Sigrid var hans sista hustru. När gifte de sig då? Detta kan inte fastställas genom mtl eller andra längder. Dock var det så att sonen Erik fick en dotter Sigrid, bevisande att han var son till Sigrid Svendsdotter, liksom att han även fick en son Sven (då från det här hållet och inte från det mera avlägsna via hustruns släkt Bånge).

Erik Andersson Pihl var enligt det tidigare skrivna troligen född cirka 1620. I så fall gifte sig Anders och Sigrid senast då. De var med stor säkerhet gifta 1625 1/4, när Anders gav "testamente" (gravgåva) efter "Sven i Solsten" som bör ha varit hans svärfar. Problemet är att det *inte existerade någon på*

¹⁰ Åren 1638–39 finns bara en siffra för samtliga skattepliktiga i hushållet=6, där det jämna talet antyder att hustrun levde, vilket är förenligt med den första mtl med kolumner, 1640, där det markeras för man, hustru, 3 söner/drängar och 1 dotter/piga, tillsammans 6 personer över 15 år gamla. Anders står med hustru i mtl 1640–43 (1644–45 upptas ingen av makarna i mtl).

annat sätt påvisbar sådan person, trots att han nämns två gånger i kyrkoräkenskaperna (alltså troligen ingen felskrivning, men väl en missuppfattning om Svens hemort). Då sonen Erik Andersson genom åren skänkte oerhört mycket till Råda kyrka (skrivs i KR före 1670 mest utan namnet Pihl), kan det tas som intäkt för att han hade en särskild känsla för denna församling, kanske att modern kom därifrån, om än inte från Solsten. Men Erik bodde själv i många år i Pixbo i Råda socken och kan ju ha skänkt till kyrkan av den orsaken.

Solsten i kyrkoräkenskaperna

Sid. 672

*"NB Anno 1625 1 Aprilis gaff welachtadt Anders
Torkilson en sked om 4 lod til at förbättra kalken
Item lades ther til en R dall: som gaffs i Testament
Effter S Suen i Soolsteen (i marginalen med tecken att det hörde hemma på detta
ställe): Nock lantes R dall:,
Oc wog then gamble kalken
Mz thet som nu giffuit är ----- 27 lod
J arbeteslön ----- gaffs 15 oc ½ mk*

Längst ner på sid. 672

*En R dall: gaffs i Testament til Hospitalet effter Suen i
Solsten then leffverade Jon på Råda*

Sid. 674

*En Rixs dall: som låntes til kalken aff äreuördige
fader oc bleff betalt"*

Kommentar:

Allt om detta är rörigt och kryptiskt skrivet och mycket svårtolkat.

Anders Torkelsson gav en sked till att förbättra kalken, och den arbetades in i denna av någon silversmed. Mitt i detta stycke om kalken står det att det lades en riksdaler därtill (alltså till kalken) i testamente efter salig Sven i Solsten, men det står inte vem som lade denna riksdaler (annat än om det var Anders Torkelsson eftersom det står inne i stycket om hans gåva till kalken). Det lades ännu en daler som lånades upp, tydligen även den till kalken (även riksdalarna inarbetade, eller givna till arbetslön). Denna lånades av "*ärevördige fader*". Denne fader är omöjlig att identifiera med säkerhet. Man kan bara spekulera. Anders Torkelssons sannolike far kan knappast i egen person ha kallats ärevördig. Detta begrepp användes i stället ofta om präster. Men kyrkoherden Phrygius då

hade kommit från Kalmar och fadern var död sedan länge. Kanske det ändå kunde vara Anders Torkelssons far, om "ärevördig" står som överföring från Anders själv som ju var lagläsare (häradshövding).

Nertill på sid. 672 står det att Jon på Råda gav en riksdaler i testamente till hospitalet efter Sven i Solsten. Var det då två personer som gav testamente efter Sven? Jon bidrog tydligen inte till kalken. Hospital drevs av kyrkan till stor del genom avkastningen av privatpersoners gåvor av pengar eller fastigheter. Sådana här gåvor vid dödsfall bidrog då. Vem denne Jon kan ha varit är svårt att få fram. Det gällde ett säteri som var skattebefriat där ägarna inte nämns i skattelängderna. Ägare till säteriet var släkten Ulfsparre af Broxvik, där medlemmar var ståthållare på Älvsborgs slott. En av dem hette Johan och ägde säteriet en kort tid, innan hans bror tog över 1626. Fadern Göran Eriksson Ulfsparre dog 1612 och var ju inte aktuell 1625. Att det bara står Jon utan titel talar dessutom emot att han var av adlig släkt. Senare under 1600-talet hittar man flera personer av allmogen som skrivs "på Råda" (även minst en med anknytning till Anders Torkelssons släkt) som tjänstemän och arbetare och kanske även fanns där under den aktuella tiden.

Sammantaget väger det åt att Anders Torkelsson ändå var den som gav testamentet efter Sven i Solsten. Den Sven som avsågs kan mycket väl ha varit Anders svärfar, då han ju var gift med en Sigrid Svendsdotter. Men någon Sven har enligt en genomgång av samtliga bevarade källor aldrig funnits i Solsten i Råda socken, om han inte strax efter Sigrids födelse blev sjuk och kom in på hospitalet och därför inte nämns i källorna.

B

Hur är det nu med *Ingeborg Gudmundsdotter*? De enda uppgifterna om hennes härkomst ges av Olga Dahl. Hon menar att den Ingeborg Gudmundsdotter som var gift med Måns Börgesson i Stora Kullbäckstorp tidigare varit gift med Anders Torkelsson. Detta grundar hon antagligen på att hans son Erik Pihl var ombud i rätten i ett mål om Anna Gudmundsdotter som kvittade sina arv i Kullbäckstorp mot dem i Hönekulla. Men att en befallningsman var ombud betyder inte att han var släkt. I så fall skulle det stått "å egna och ... vägnar". Anna hade en syster Ingeborg, och de var döttrar till länsmanen Gudmund Andersson och systrar till likaledes länsmanen Anders Gudmundsson i Landvetter, Sävedals härad. Så långt är det rätt. Men Måns Börgesson tillhörde samma generation som Erik Pihl och inte som hans far lagläsaren. Och om det vore rätt, skulle det ha rört sig om ett kusingifte, då den ovannämnde Måns far var bror till Ingeborgs mor (ingen omöjlighet, men något som gör det statistiskt mindre sannolikt). Till yttermera visso var den nämnde Måns Börgesson i stället gift med en dotter till Gudmund i Livered, Kålleröd sn, senast redan 1640 20/6 (dmbk 1641 7/12) och 1641 (med hustru i mtl 1642), och därefter kan man inte se att han blev änklings gifte om sig. Och som vi sett levde Anders Torkelsson ända till 1646. Det fanns tydligen minst två kvinnor med samma inte helt vanliga namn i häradet ungefär samtidigt.

Mellan barnen Karin och Erik fanns en stor ålderskillnad. Erik var nästan en hel generation yngre än systemen Karin. Det skulle kunna tyda på att de var halvsyskon. Dessutom hade varderas barn mycket olika namn jämfört med sitt syskons. Erik fick en dotter Sigrid men ingen Ingeborg och ingen son Gudmund. Av hans elva barn har det gått att få fram de flesta av deras barn i sin tur (cirka 30). Bara dottern Britta fick en Ingeborg (som lika gärna kan ha fått sitt ganska vanliga namn via sin far). Å andra sidan fick inget av alla barnen i den generationen namnet Sigrid. Eriks äldre syster Karin fick inte heller någon dotter Ingeborg eller son Gudmund. Anders Torkelsson kan med tanke på åldern och karriären ha gift sig redan omkring 1605. Men *Gudmund Andersson i Landvetter var för ung (nämnd 1601–49) för att ha varit far till Ingeborg som första hustru*. Tolkningen av dmbk som OD stöder sig på kräver ytterligare eftertanke och bör nog enligt vad jag funnit omvärderas.

Måns Börgesson i Stora Kullbäckstorp var verkligen gift med en Ingeborg Gudmundsdotter. Men hon var alltså dotter till Gudmund Bengtsson i Livered, Kållerød sn! Detta är helt klart enligt dmbk. Se vidare i avsnitten om de här två Gudmund.

Jag tror att OD inte hade arbetat igenom detta lika mycket som annat som gällde själva Göteborgs stads tomtägare (vilket hon också själv skriver på ett ställe). Dessutom undslipper hon sig att länsmanen Carl Eriksson kunde ha varit son till Erik Pihl. Detta har hon hämtat från OGB och inte kontrollerat. Men Carl Eriksson var *svärson* till Erik Pihl och av släkten som kom att ta sig namnet Strömner.

Slutsatsen blir att Anders Torkelsson sannolikt inte var gift mer än en gång och då med Sigrid Svendsdotter. Inget i primärkällorna ger stöd för ytterligare en hustru.

Familjeöversikt

m. **Anders Torkelsson**, lagläsare i Askims med flera härader¹¹, f. f. 1590, säkerligen i Askims Knapegård, Askim sn, d. 1645/46¹² i Pixbo, Råda sn

h. **Sigrid Svendsdotter**, dotter till en Sven möjligen i Solsten, Råda sn¹³, d. e. 1642¹⁴

d. **Karin**¹⁵, f. sannolikt 1605–10 i Askim sn, g. m. bef. m. i Askims härad Jöns Hansson (se denne)

¹¹ Lagläsare åtminstone från 1609 (länsräkenskaperna, då han skrev under sakörena från tingen) och 1611 (dmbk), men ansvarsfull befattning redan 1604 (16/1 och 14/8) då han var ombudsman vid tingsrätten ("Anders Torkelsson i Askim"; Askim här enligt skrivningen och tidens sed säkerligen syftande på gården och inte bara socknen). År 1619 tjänst i Göteborg och senare även Dalsland och enligt en uppgift i Riksarkivet vid Kinds häradsrätt 1624–25, samt många år i en stor del av Älvsborgs län. Deltog i lagmanstinget 1621 3/3. Ersättaren som lagläsare Johannes Petræus installerades vid tingen 1645 5/11.

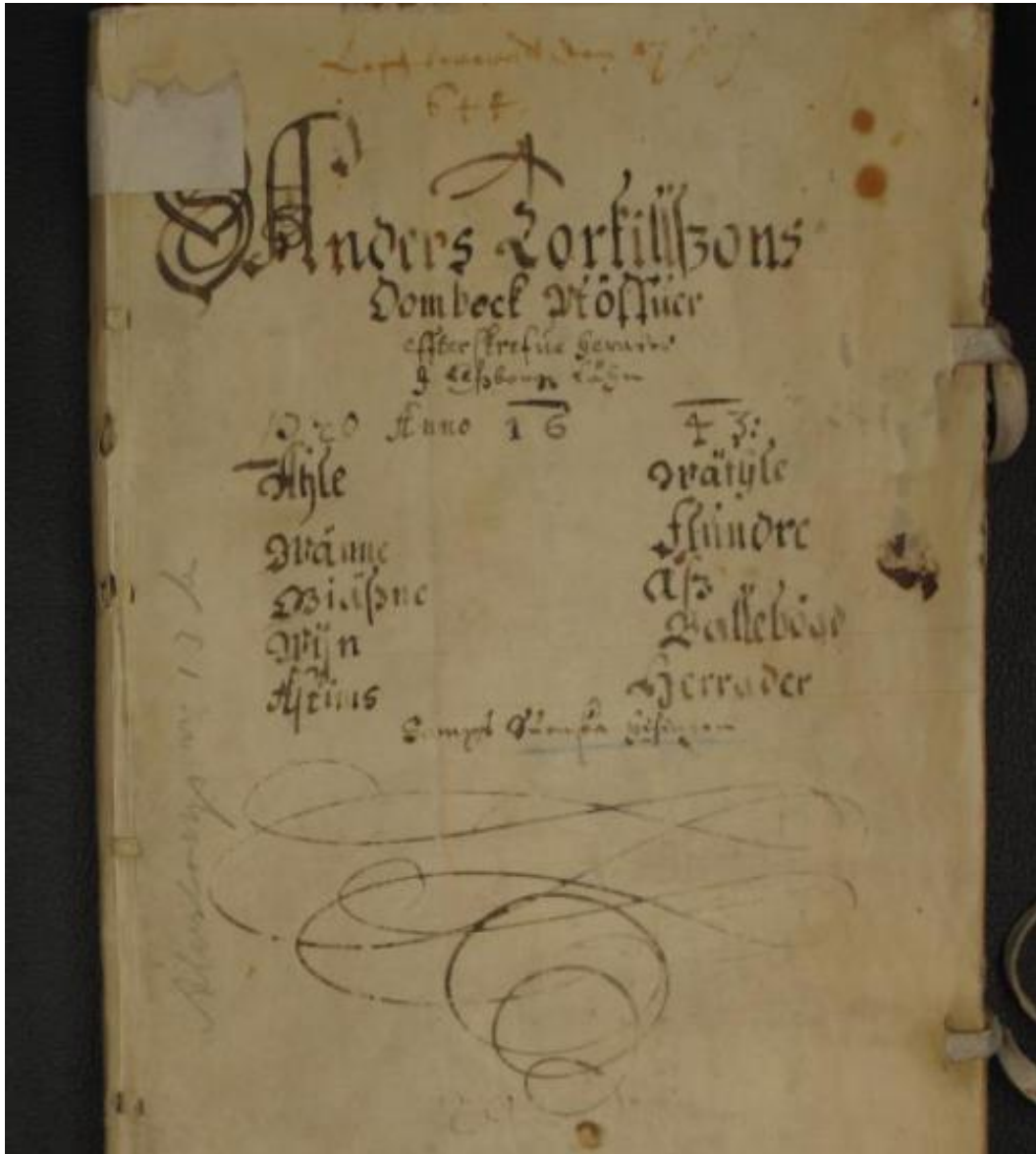
¹² Enligt dmbk 1666 22/10 skrev han under ett köpebrev 1645, troligen vid tingen 1645 5/11 då det var ett mål som kan ha gällt detta. Var säkerligen död 1646 25/2, då vid det tingen hans två barn skiftade gårdarna Pixbo och Lunnegården mellan sig och Anders skrivs som salig. Dessa gårdar var kronogårdar (som utnyttjades för lön till tjänstemän), men blev skatteköpta 1632 11/7 i enlighet med kung Gustav II Adolfs brev till "bokhållarna i åtskilliga landsändar" i april 1629, en åtgärd som väl vidtoggs för att bekosta det pågående kriget. Dottern Karin med maken Jöns Hansson fick Lunnegården, medan sonen Erik fick Pixbo. Jöns Hansson hade vid nämnda ting efter många år avgått som befallningsman (se under Jöns Hansson).

¹³Sigrid ett namn som var vanligt i kommande släktled och bör ha kommit av denna hustru. Ett par Sigrid som det varit svårt att härleda är hustrurna Sigrid i Hönekulla (nämnd som änka i mtl 1641–55, efter en Tore, han nämnd åtminstone 1621–40) och Sigrid i Mölnlycke (dmbk 1667 5/3). Den eventuelle fadern till Sigrid endast nämnd vid sin död 1625, då Anders Torkelsson den 1 april enligt kyrkoräknenskaperna betalade *testamente* för Sven i Solsten, i så fall troligen svärfadern. Brukade göras vid dödsfall. Dock aldrig någon Sven där i aktuella skattelängder eller andra bevarade källor. Det finns mtl från omkring 1600 och framåt. Han borde ha nämnts där om det vore rätt med Solsten. Tidigare finns bara jb som upptar en enda person per gård, men det vore konstigt om han föll bort från personlängderna 1600 till sin död 25 år senare. Utöver detta finns en domboksanteckning från 1604 16/1 som säger att en Peder i Solsten ägt gården i 40 år. Solsten var gästgivargård. Det har inte varit möjligt att enligt bevarade källor lösa detta problem.

¹⁴ Levde 1637 när familjens gravsten tillverkades och inget närmare datum inhöggs. Enligt mtl efter 1642.

¹⁵ Säkerligen äldst av de två barnen: bör ha gift sig med Jöns Hansson omkring 1625 när hans yrkesbana började, medan Erik av samma anledning kan ha gift sig omkring 1643.

s. Erik Andersson Pihl¹⁶, länsman i Askims härad 1643–81, f. sannolikt 1620–25 i Pixbo, Råda sn, d. 1681¹⁷ ibm, g. m. Anna¹⁸ Andersdotter Bånge (d. e. nov. 1688)¹⁹

Insidan av pärmen till 1643 års dombok över Anders Torkellsons "häradshövdingedöme", omfattande 10 häradar (Arkiv Digital). Han tjänstgjorde ibland även i Göteborg och vid lagmansrätten.

¹⁶ Se eget avsnitt; Pihl.

¹⁷ Enligt mtl=mellan 1681 7/4 och 1682 18/1.

¹⁸ Kallas vid ett tillfälle Agneta pga förväxling med en syster med det namnet, vilket utreds i avsnittet om släkten Bånge.

¹⁹ Kollektgåva till kyrkan.

Påstådd men osannolik och ej bevisad hustru till Anders Torkelsson:

Ingeborg Gudmundsdotter²⁰, f. i Lilla Kullbäckstorp²¹, Råda sn som dotter till länsman ibm 1601–09 Gudmund Andersson ohh Maret Månsdotter²², Ingeborg enligt uppgift d. e. 1688²³

Personer med anknytning till familjen men utan säkert biologiskt samband:

Sven Andersson i Pixbo²⁴, nämnd trefaldighetsd. 1636 som gåvogivare till Fässbergs kyrka

Johan Andersson i Pixbo²⁵, nämnd 1666 16/5 ("*mons.*") som gåvogivare till kyrkan

HK 2022

²⁰ Ägde sannolikt jord i Hönekulla, då OD (2.17 och 4.30) har denna gård som födelseort för systemen Anna som blev g.m. guldsmeden Lars Andersson i Gbg, nämnd 1638–71 (var död 1681 19/7). Dock var systrarna enligt vad jag funnit i jb och mtl födda i Lilla Kullbäckstorp, Råda sn, där fadern Gudmund Andersson (g.m. Maret Månsdotter) var länsman åren 1601–09, men från 1610 till sin död hemma i Landvetter (fick avkortning "för länsmandömet, gästning och omak"). Gudmunds far, länsman Anders Gudmundsson nämns 1572–1609 i Landvetter (sk) gård, by och socken.

²¹ Halv kronogård.

²² Dotter till häradshövdingen Måns Larsson i "*Kolbergstorp*" 1579 (uppgifter i gammalt brev nämnt i dmbk 1620 10/6). Dock ej nämnd i jb 1579. I jb 1587–90 bara "*Måns*" och 1600 änkan. Häradshövding enligt jb var då Anders Olofsson till Uddetorp. Måns Larsson är identisk med Måns skrivare (arvsförlikning i dmbk 1649). Det var genom Måns skrivares arvingar som gården kom under guldsmeden Lars Andersson. Både Hönekulla och Kullbäckstorp hörde till samma ägare, men det verkar ha gällt Stora Kullbäckstorp. Se vidare under "*Måns skrivare*".

²³ Dmbk. Skulle det året skaffa sig "*confirmation*" på Pixbo (OGB – men domboksstället som hänvisas till där kan inte hittas nu). Dock måste det målet i dmbk gälla *sonen Eriks* änka Anna Andersdotter Bånge som bodde där då. Ingeborg var enligt OD (påstående utan källhänvisning) efter Anders Torkelssons död omgift med Måns Börgesson i Stora Kullbäckstorp, ett äktenskap som enligt det följande är helt uteslutet. Anders Torkelsson var gift med Sigrid Svensdotter ända till sin död (eller högst ett par år innan dess). Måns var dessutom enligt mtl gift före Anders Torkelssons död, senast 1638 (mtl), och denna Ingeborg Gudmundsdotter var enligt dmbk dotter till Gudmund i Lived, Kållerred sn (se detta avsnitt). En änka Ingeborg nämns i Backa, Landvetter sn, åren 1646–51 och är borta därifrån samtidigt som en sådan kommer till Gudmunds gård i Landvetter sn. Maken till denna Ingeborg går inte att härleda med hjälp av mtl eller dmbk. Måns Börgesson och hans Ingeborg köpte 1671 hälften av 1/4 i Hönekulla av hennes syster Anna som var g.m. Lars Guldsmed i Gbg (dmbk 1671 2/6).

²⁴ Kan stämma enligt namn och ålder, men står inte som "*mons.*". Nämns inte i skattelängder i Pixbo i Råda eller Askim socknar.

²⁵ Möjlig son, svårförklarlig annars. Titeln *mons(ieur)* användes för yngre och ogifta ståndspersoner. Dock något gammal 1666 och, för att vara rätt, i så fall född i faderns höga ålder strax före hans dödsfall. Osäker, då han inte nämns i fråga om arv eller hittas i andra källor. Kanske säkrare den "*Erik Andersson Pihls tjänare*" som nämns i dmbk 1672 10/6 och krävdes på pengar för ett lån 4 år tidigare. Var 1672 bortflyttad. Nämns inte i Råda sn i mtl 1667–68 och inte någonstans i häradet 1669 (ett år då patronymika för ovanlighetens skull var ordentligt införda).